

**Винесло з моря мушлю
чарівну,
Хвилею ніжно сховало в
пісок.**

**Сльози богині
кохання,
царівно,
Перлини
магічні додай
у вінок.**

**Не просто зробити
власну прикрасу!
Старання в нагоді
людині стає,**

**Тоді лиш перлина
збільшує масу,
Як мушля терпіння свого
додає.**

Обери перлину

Визначитис

я,

якого

кольору

перлина

Перлини СИМВОЛІЗУЮТЬ:

- ▣ Біла – благополуччя.
- ▣ Кремова – успіх.
- ▣ Персикова – здоров'я.
- ▣ Лавандова – кохання.
- ▣ Золота – талант.

Прийом «Інсерт». Заповнення карток-тверджень.

Твердження	До читання	Після читання
	+ / -	+ / -
<p>1.Лексикологія української мови вивчає словниковий склад мови.</p> <p>2.Власне українські слова вживаються в інших мовах</p> <p>3.Власне українські слова складає більшу частину української мови.</p> <p>4.Запозичені слова збагачують словниковий запас.</p> <p>5. Архаїзми – це слова, які вийшли із ужитку.</p> <p>6. Авторські неологізми перетворюються на загальноживані слова.</p> <p>7. Професіоналізми - слова, характерні для мови населення будь-якої області, району.</p> <p>8. Терміни бувають лише запозиченими.</p>		

Маркувальна таблиця

«✓» уже знав	«+» нове	«-» думав інакше	«?» Є питання

Тема заняття.

Лексикологія.

Зміни в лексичній системі.

Власне українська лексика. Терміни.

Студенти заздалегідь поділені на групи:

Пошуковці;

Етнографи;

Мовознавці.

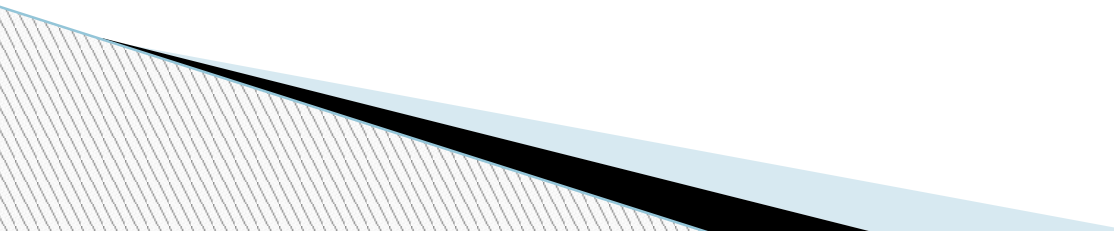
Випереджальне завдання

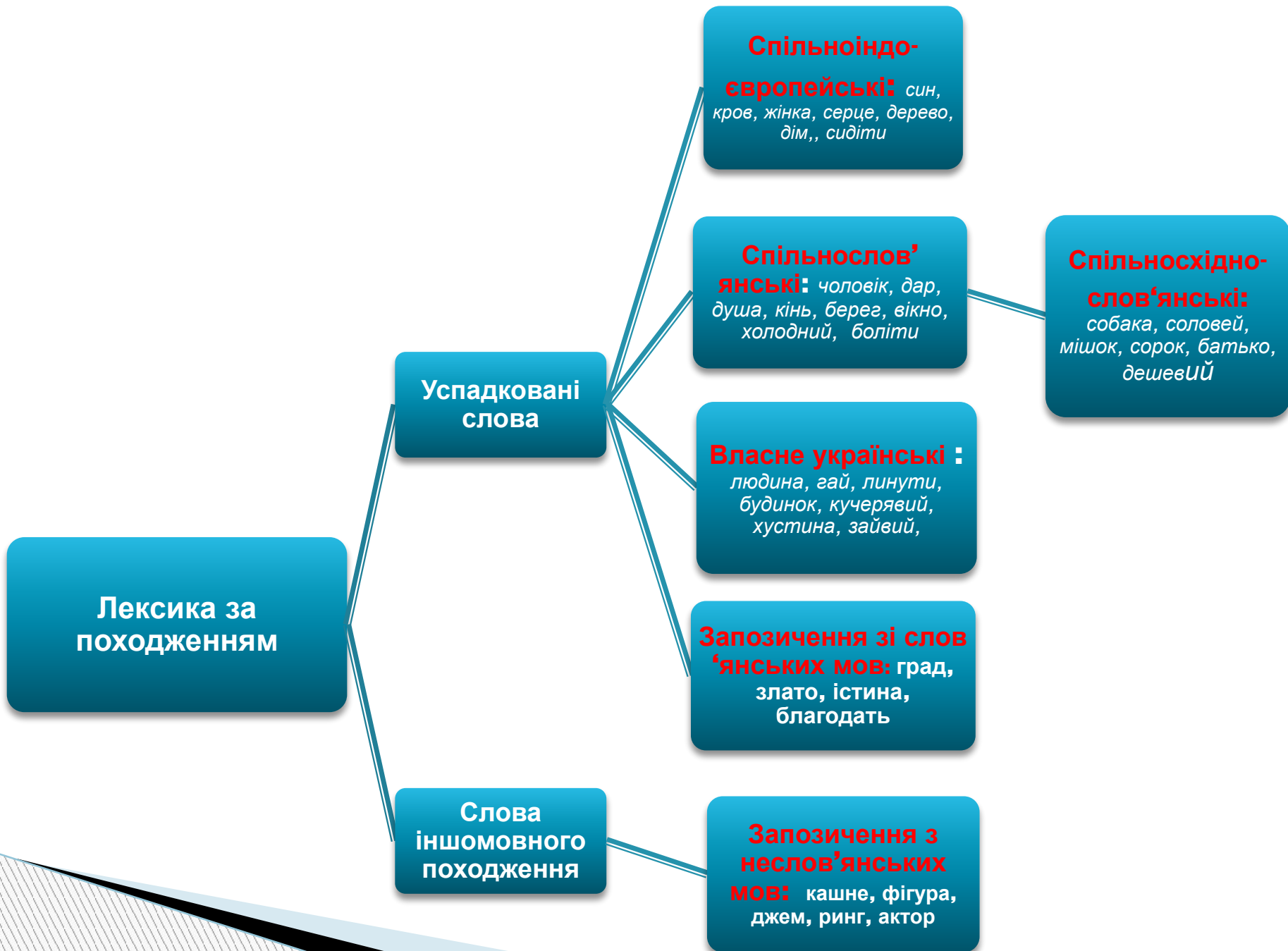
Дослідити походження слово «перлина»;

2. Знайти архаїзми у повісті Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»;

3. З'ясувати джерела поповнення хімічних термінів і професіоналізмів.

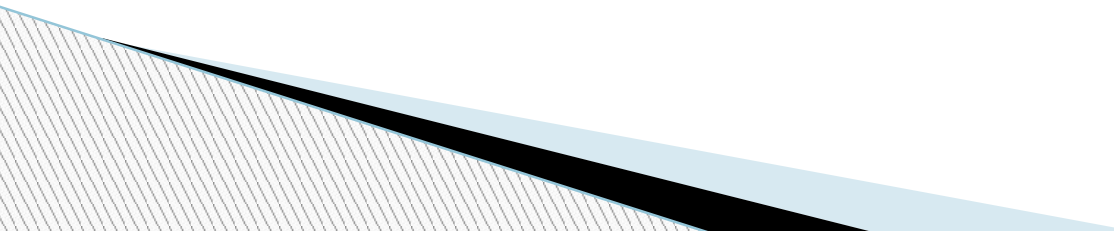
**Лексикологія – це розділ
науки про мову, який вивчає
словниковий склад мови.**

Власне українська лексика - слова,
що виникли на українському ґрунті.

Наприклад: линути, залізниця, літак, людина,
суниці, мрія, плекати.

Вибірковий диктант

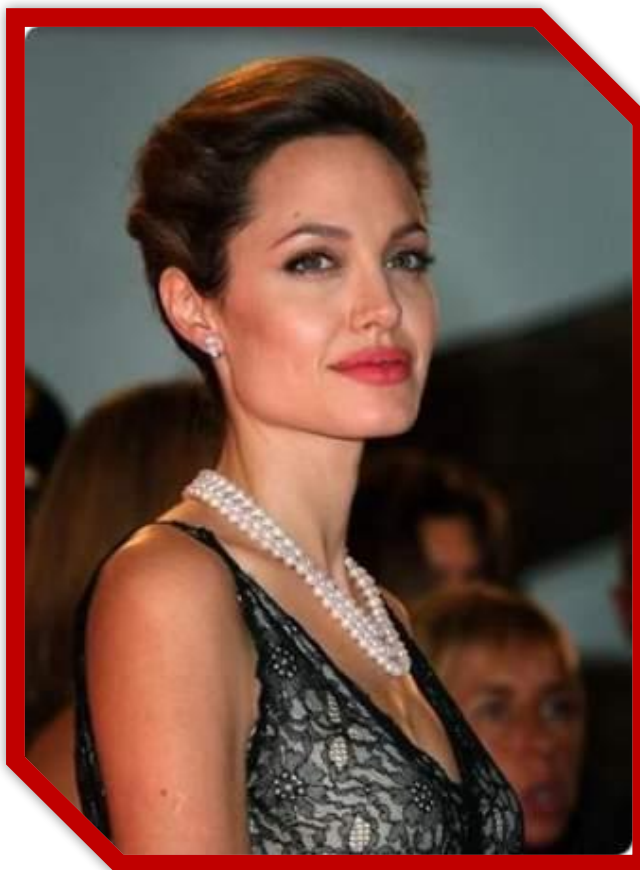

Критерії оцінювання вибіркового диктанту

Максимальна кількість балів :

- ▣ 10 слів – 2 бали
- ▣ Кожне вірне слово – 0,2 бали

Подорож слова „перлина” мовами світу

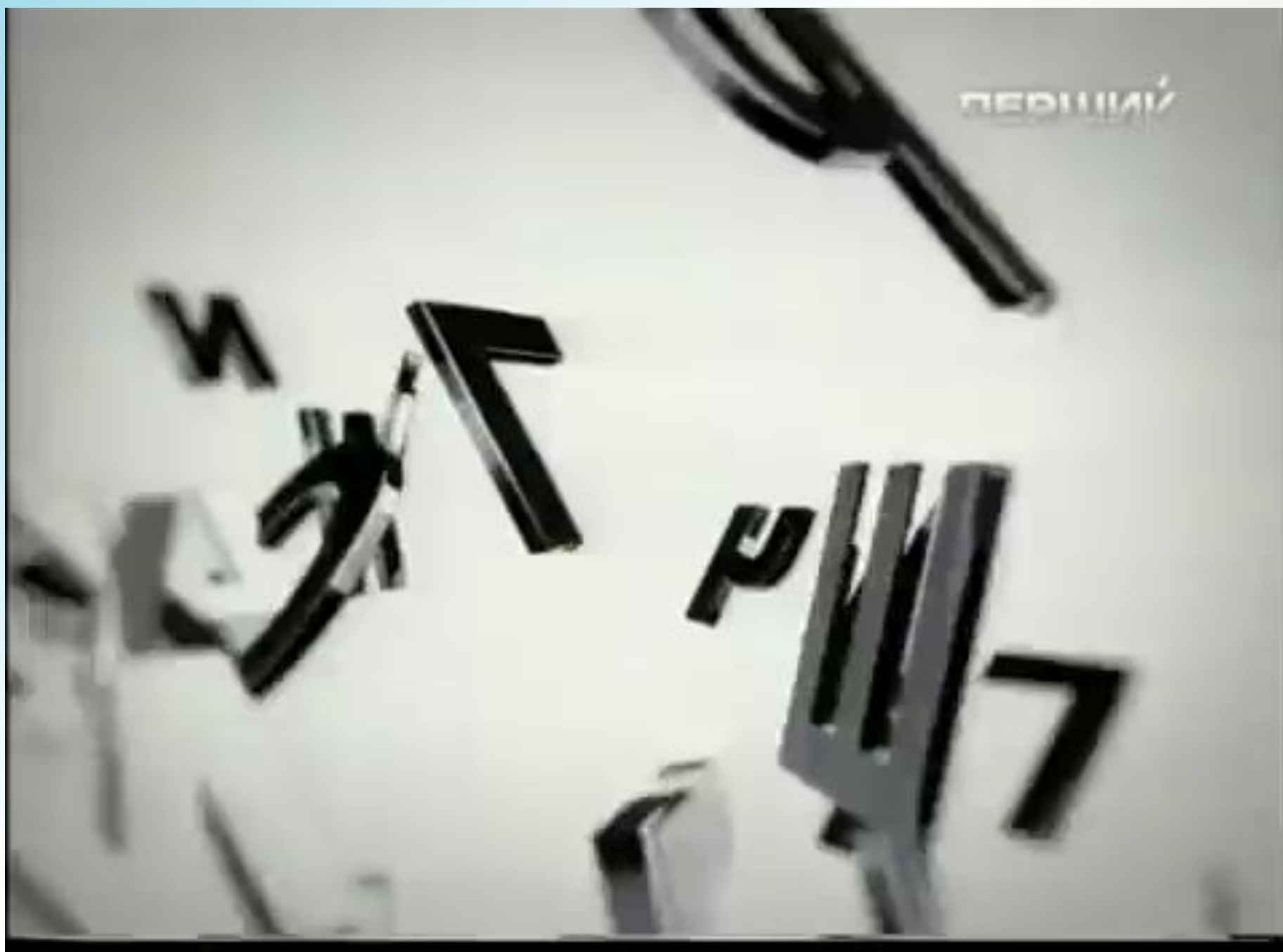

Найбільший моллюск - трикадна

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Запам'ятай!

**Слово
іншомовн
е
обережно
вживай!**

Ювеліри слова

ДОСЛІДЖЕННЯ –

співставлення

Іншомовні

слова

1 асортимент

2 дефект

3 домінувати

4 ексклюзивний

5 екстраординарність

6 конвенція

7 пріоритет

8 репродукувати

9 симптом

10 спонсор

Власне українські

слова

1 доброчинець

2 особливість

3 ознака, риса, прояв, знак

4 відтворювати

5 вибір, набір

6 угода

7 виключний

8 переважати

9 вада, недолік, хиба

10 першість, переважне право

Дослідження –

співставлення

**Іншомовні
слова**

**Власне українські
слова**

1 асортимент

5 вибір, набір

2 дефект

9 вада, недолік, хиба

3 домінувати

8 переважати

4 ексклюзивний

7 виключний

5 екстраординарність

2 особливість

6 конвенція

6 угода

7 пріоритет

10 першість, переважне право

8 репродукувати

4 відтворювати

9 симптом

3 ознака, риса, прояв, знак

10 спонсор

1 добродійник

Самоперевірка завдання

Ключ:

□ 1 - 13	8 - 2	15 - 16
□ 2 - 20	9 - 12	16 - 18
□ 3 - 9	10 - 5	17 - 19
□ 4 - 4	11 - 10	18 - 8
□ 5 - 3	12 - 6	19 - 7
□ 6 - 17	13 - 11	20 - 1
□ 7 - 14	14 - 15	

Критерії оцінювання дослідження-співставлення

Максимальна кількість балів :

- 20 слів – 2 бали
- Кожне вірне співставлення – 0,1 бал

Редагування речень

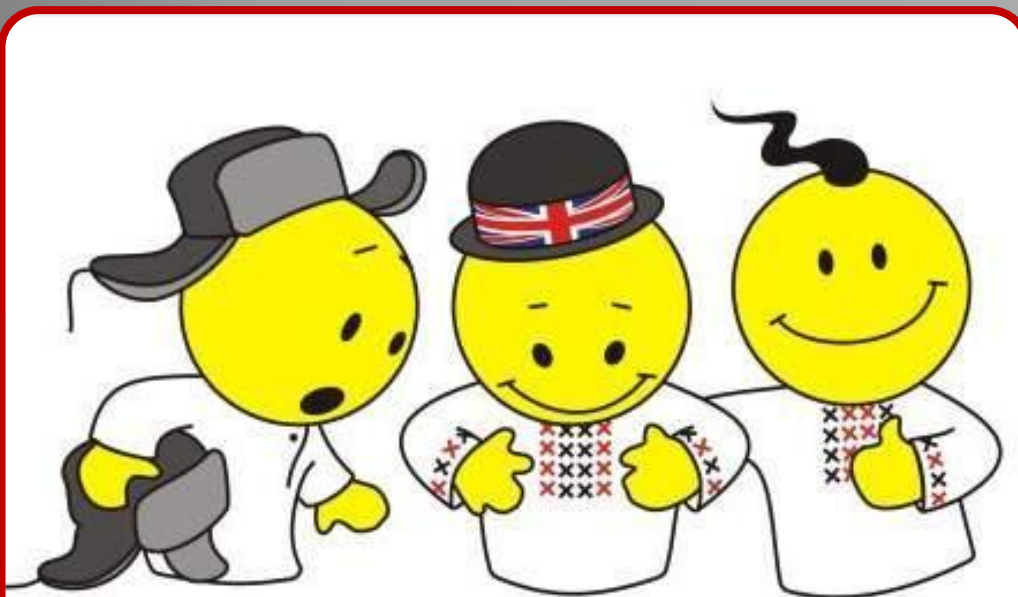
1. Студенти вимагали пролонгації хімічних дослідів .
2. Екстраординарність цього досліду в тому, що виконати його може навіть початківець.
3. Один із пунктів хімічної конвенції - носити спеціальний одяг.
4. Я спробую репродукувати зміст лекції про спирти.
5. Викладач ознайомив нас із широким вибором та асортиментом хімічних реагентів .
6. Кожний дослід ексклюзивний .
7. Усі симптоми та ознаки отруєння парами бензолу у дівчини очевидні.
8. Серед багатьох різновидів хімії домінує органічна хімія .
9. Фірма прагне завоювати пріоритет на ринку хімічної продукції.
10. Спонсори, добродійці та небайдужі громадяни підтримали наш проект.

Редагування речень

1. Студенти вимагали продовження хімічних дослідів .
2. Особливість цього досліду в тому, що виконати його може навіть початківець.
3. Один із пунктів хімічної угоди - носити спеціальний одяг.
4. Я спробую відтворити зміст лекції про спирти.
5. Викладач ознайомив нас з широким вибором та асортиментом хімічних реагентів .
6. Кожний дослід виключний .
7. Усі симптоми та ознаки отруєння парами бензолу у дівчини очевидні.
8. Серед багатьох видів хімії переважає органічна хімія.
9. Фірма прагне завоювати першість на ринку товарів хімічної продукції .
10. Добročинці та небайдужі громадяни підтримали наш проект.

Поміркуймо разом!

Яким має
бути наше
ставлення
до слів
іншомовног

**УКРАЇНСЬКОЮ
ПРИКОЛЬНІШЕ!**

походження

ЦЬНКОУРНІТЕ!

Критерії оцінювання редагування речень

Максимальна кількість балів :

- 10 речень – 2 бали
- Кожне вірне речення – 0,2 бали

Лексика за ступенем уживаності

пасив
на

активна

застарі
лі
слова

неологіз
ми *метрополітен,
телебачення, місяцехід,
біоніка*

архаїзм
и

*чоло, врата; град
вої — воїни;
вия — шия*

історизми

*кріпак, осавул, зем
ство, жупан, очіпок*

Як дослідити застарілі слова?

Книги – морська
глибина.

Хто в них пірне аж до
дна,

Той хоч і труду мав
досить,

Дивнії перли

**Дослідження
застарілої лексики
на матеріалі повісті
І. С. Нечуя – Левицького
„Кайдашева сім'я”**

Аналіз повісті І.С. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім`я» показав, що письменник відповідно до творчого задуму вводить у тканину тексту застарілі слова, які до цього об`єднані в такі схематичні групи:

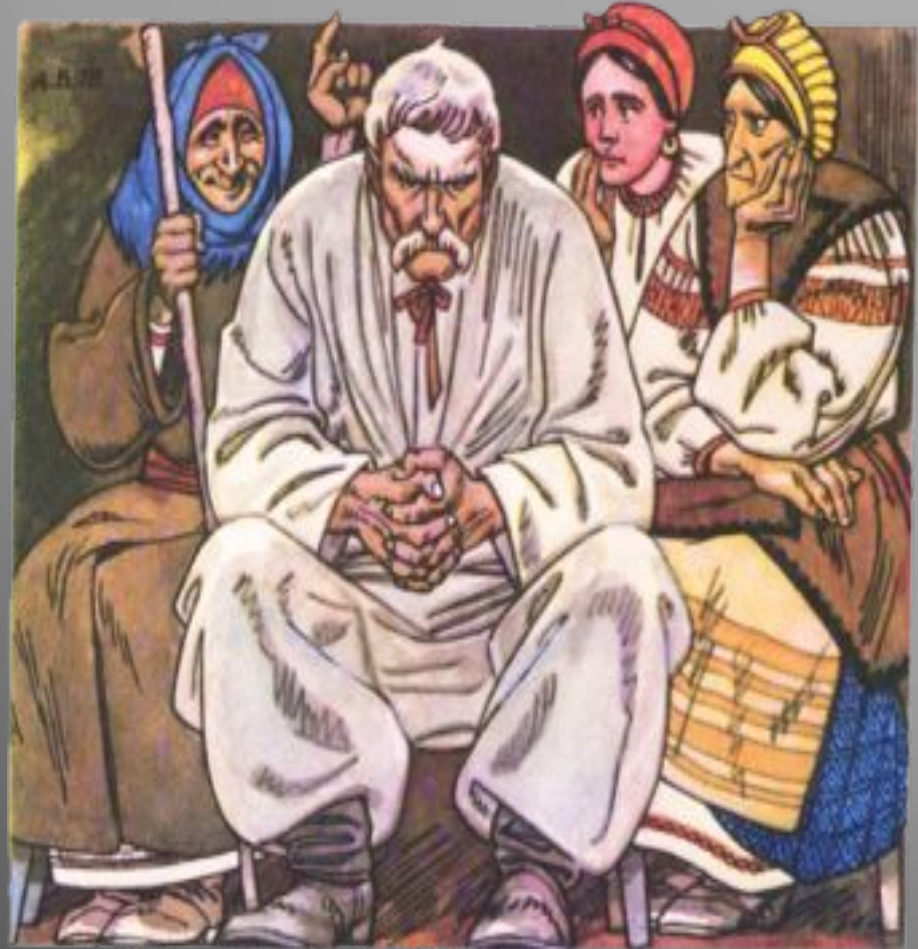
Лексика на позначення людей за ознакою спорідності і свояцтва

- Батько, брат, чоловіки, діти, онуки, свекруха, сестра, невістка, муж, жона, отець.
- «Мотря вискочила з дубцем і побила дітям спину. На Лавріновому дворі піднявся ґвалт. Через тин лаялись вже не жінки, а чоловіки».

Назви людей за належністю до соціального прошарку.

- ▣ служниці, челядь, паничі, вельможа.

Назви жител, господарських будівель та інших споруд.

- Хата , будівля , покої.
- «Хата виявилась дуже невисокою, з темними віконцями, увігнутою і підпертою стовпом стелею. Кайдашиха, не церемонячись, сіла на покуті.»

Назви осіб за родом діяльності і ремесел

- ▣ Вівчар, тесляр, музика, ключик.

Лексеми що передають характер фізичної мисленнєвої, мовленнєвої чи психоемоційної діяльності людини та емоційної діяльності та її стан

- глаголити, одвіт, торжествувати, тяжко створити, ректи.

Назви предметів побутового вжитку

- Чаша, скриня.

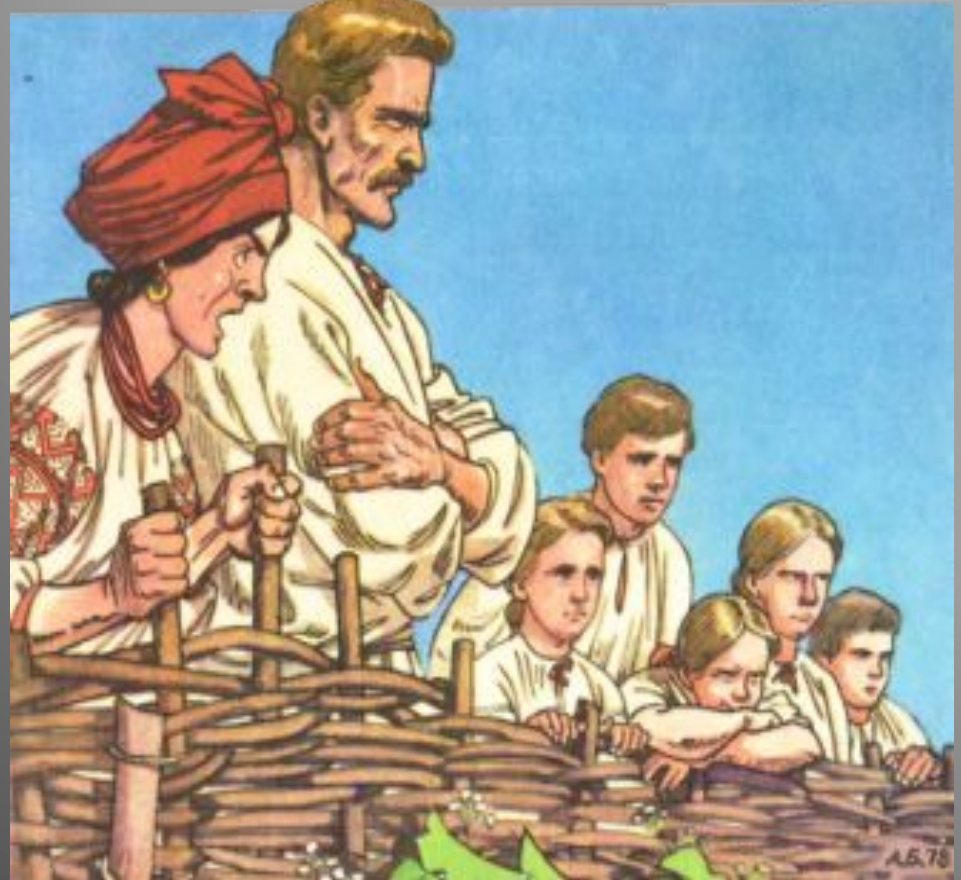
Назви одягу.

- Сорочка, горсет, червоні чоботи, біла хусточка, спідниця.
- «.... одяглась в зелений з червоними квіточками горсет, взулась в червоні чоботи, наділа добре намисто, взяла в руки білу хусточку ...»

Назви частин і органів людського тіла

- Волосся, очі, брови, рот, серце, спина, ноги, правиця, дрань, уста(вуста), твар,перст.
- «Лаврінове молоде довгасте лице було рум'яне. Веселі сині, як небо, очі світились привітно й ласкаво. Тонкі брови, русяві дрібні кучері на голові, тонкий ніс, рум'яні губи — все подихало молодю парубочою красою. Він був схожий з виду на матір».

Лексеми за позначенням темпоральних понять

- Днесь, всує.

Слова що передають характер певних відносин

- ▣ Олжа (лож), вражда,
мста, власть.

- ▣ Названі застарілі слова потрапляючи в повість, виступають засобом створення певного колориту, сприяють правдивому відношенню того чи того зображуваного періоду, передають настрій автора і його ставлення до висловлюваного чи описуваного.

**Процес
культивува
ння перлів
надзвичай
но
складний і
тривалий.**

**слова,
що вживаються
для точного
визначення певного
поняття
якої – небудь галузі
науки, техніки,
мистецтва тощо.**

Види термінів

Загальноновживані

Поширені
в різних галузях
Наприклад: аналіз,
процес, еквівалент

Вузькоспеціальні

Уживаються
в одній галузі знань
Наприклад:
дисоціація, гідроген,
аспірин

Запозичення з

ІНШИХ МОВ – ШЛЯХ

ПОПОВНЕННЯ ХІМІЧНИХ

ТЕРМІНІВ ТА

ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ

Група „Мовознавці”

Термінологія є головним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов. Саме термінологія як частина природної людської мови є найуніверсальнішим засобом зберігання, передавання, оброблення інформації. Обсяги ж інформації зростають шаленими темпами: за даними науковців, зараз її обсяги подвоюються через кожні п'ять-сім років, що спричиняє так званий "термінологічний вибух" - появу великої кількості нових термінів

Термінологічна лексика української мови сформувалася і продовжує поповнюватися такими шляхами:

ПРИКЛАДИ ХІМІШЧНИХ ТЕРМІНІВ:

Екстракція- вибіркоче розчинення
одного компонента суміші речовин в
іншому розчинникові.

Емульсія –рідина, в якій містяться
завислому стані мікроскопічні
частинки іншої рідини.

Синтаксичний спосіб

термінотворення є одним із

продуктивних засобів поповнення термінологічної лексики. Цей спосіб полягає в перетворенні звичайних вільних словосполучень в складні еквіваленти слів.

Словосполучення служить засобом номінації, позначаючи предмет, явище, процес, якість, названі стрижневим компонентом і уточнюються, конкретізіруемая залежним компонентом

Приклад

скраплені
гази

інертні
гази

га

сухи
гази

горючий
газ

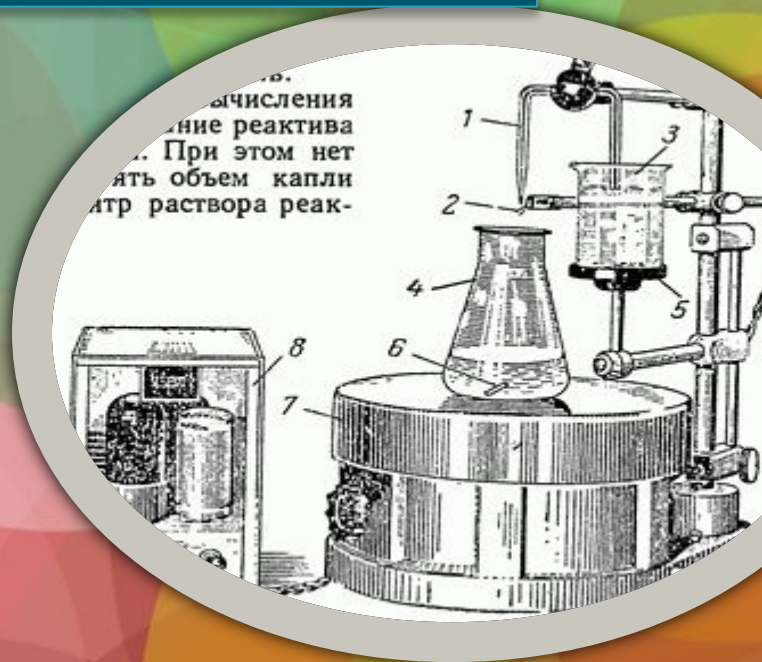

**Одним із способів поповнення
хімічної лексики є
запозичення.**

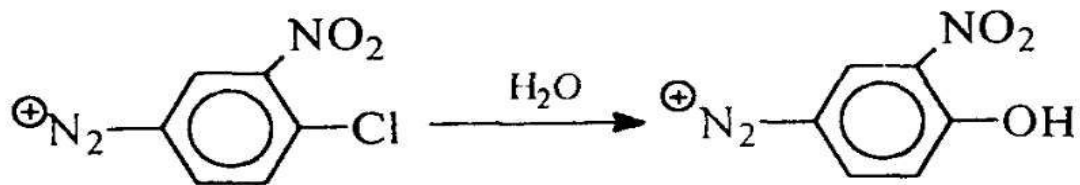
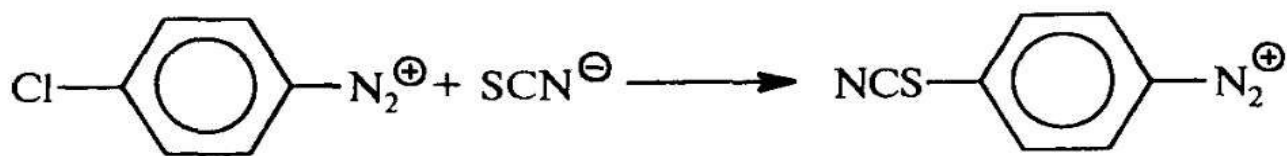
Приклад запозичення :

Титр розчину (від фр. *Titre* - якість, характеристика) - спосіб вираження концентрації, застосовуваний, в основному, в аналітичній хімії.

Буферні розчини (англ. *Buffer*, від *buff* - пом'якшувати удар) - розчини з певною стійкою концентрацією водневих іонів. рН буферних розчинів мало змінюється при додаванні до них невеликих кількостей сильної основи або сильної кислоти, а також при розведенні і концентруванні.

Реакції нуклеофільного заміщення (англ. nucleophilic substitution reaction) — реакції заміщення, у яких атаку здійснює нуклеофил — реагент, який несе неподілену електронну пару

Калькування

наприклад:

- ❑ лат. **aqua regia** – рус. царська горілка – нем. **Königswasser**;
- ❑ греч. **argentum vivum** («живе срібло») – нем. **Quecksilber**;
- ❑ греч. **hydrogen** («породжуючий воду») – рус. водень – нем. **Wasserstoff**;
- ❑ греч. **oxygenium** – рус. кисень – нем. **Sauerstoff**.

Професіоналізми
використовують також
літератори з метою створення
професійного колориту,
відтворення життєдіяльності
певного професійного
середовища у своїх творах.
Професіонали деталізують
мовний словник, розширюють
його там, де є на це потреба.

Професіоналізми складають такі основні групи:

- Слова загальнонародної мови, вжиті у специфічному значенні (мурашина кислота);
- Давні професіоналізми(парафіни);
- Усічення основ (органічна хімія-Органіка);
- Скорочення слів, словосполучень неорганічна хімія – неорганіка)
- Часом професіоналізми відрізняються від термінологічних та загальномовних варіантів наголосом.

Завдання до груп:

**дослідити професійні терміни,
користуючись тлумачним хімічним
словником.**

- ▣ **1 група** дисоціація, сировина, моль, полімеризація
- ▣ **2 група** неон, агресивний, водень, радіактивність
- ▣ **3 група** полімери, целюлоза, суміш, препарат

Тлумачний СЛОВНИК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

За загальною редакцією
професора В. С. Калашника

ФАХОВА ЛЕКСИКА

Близько 20 000 слів

ЕТИМО-
ЛОГІЧНИЙ
СЛОВНИК
УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ

Р
Т

ТОМ 5

СЛОВНИК
ТЕРМІНІВ

Близько 50 000 слів

ФАХОВА ЛЕКСИКА

Критерії оцінювання творчого завдання

4 терміни – 1 бал

2 терміни -0,5 бали

1 термін – 0,25 бали

**Скажи
мені
слово, і я
скажу,
хто ти**

**називаються такі
слова та
словосполучення,
які властиві
мовленню певної
професійної групи
людей.**

Творча робота

Записати 5 слів, якими користуються хіміки-лаборанти.

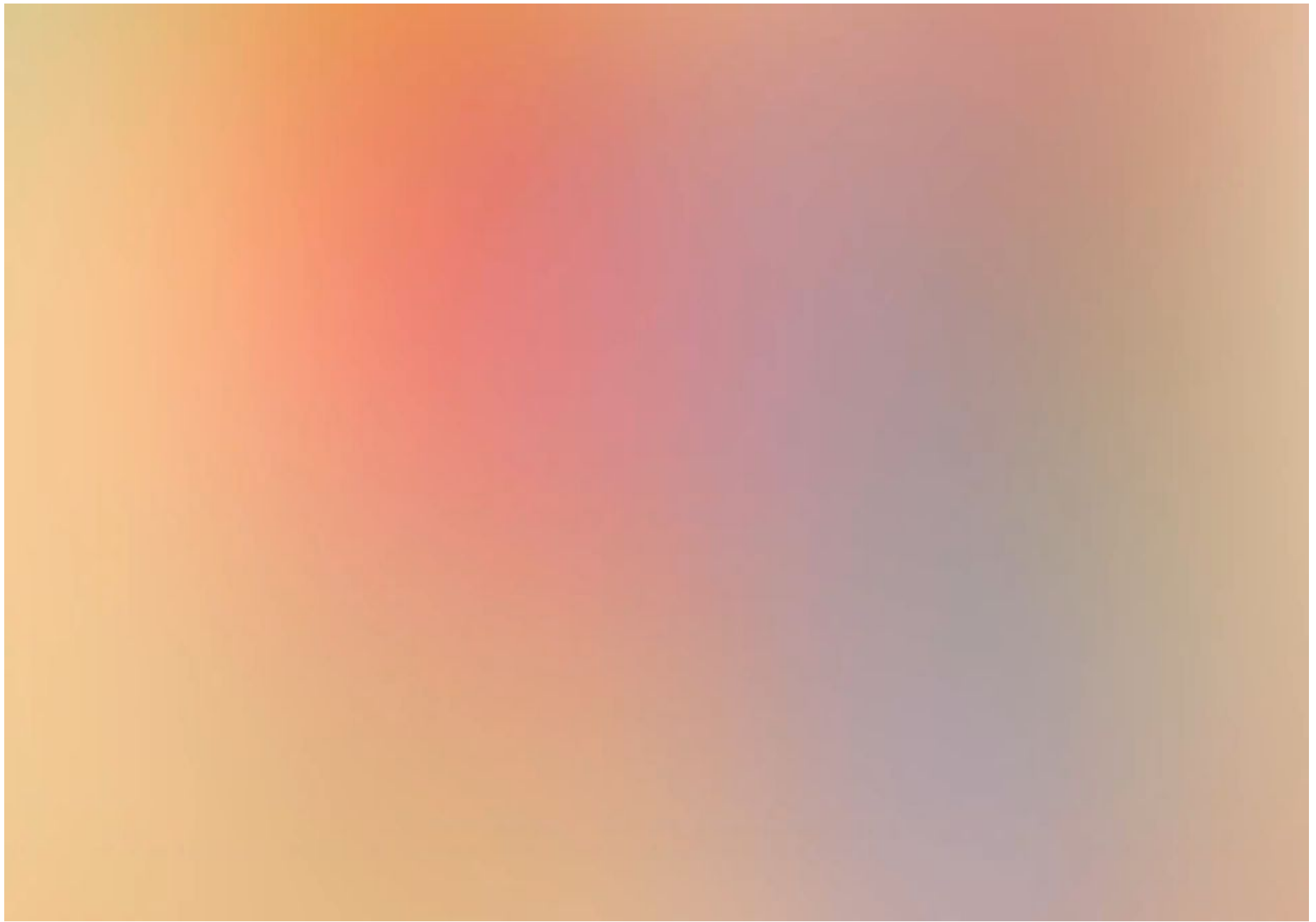
Скласти з ними речення або твір-мініатюру.

Критерії оцінювання творчого завдання

- «4» - допущена 0 помилок або 1 орфографічна або 1 пунктуаційна помилки.
- «3» - допущені 2 орфографічних або 2 пунктуаційних помилки.
- «2» - допущені 3 орфографічних або пунктуаційних помилки.
- «1» - допущено більше 3-х помилок.

Вустами дитини...

Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу

Твердження	До читання	Після читання
	+ / -	+ / -
<p>1.Лексикологія української мови вивчає словниковий склад мови.</p> <p>2.Власне українські слова вживаються в інших мовах</p> <p>3.Власне українські слова складає більшу частину української мови.</p> <p>4.Запозичені слова збагачують словниковий запас.</p> <p>5. Архаїзми – це слова, які вийшли із ужитку.</p> <p>6. Авторські неологізми перетворюються на загальноживані слова.</p> <p>7. Професіоналізми - слова, характерні для мови населення будь-якої області, району.</p> <p>8. Терміни бувають лише запозиченими.</p>		

Виставлення оцінок студентами

Кількість балів	Оцінка
12- 10	5
9 -7	4
6 - 4	3

Коко
Шанель:
„Перли
завжди
доречні”

Перлина викликає захоплення

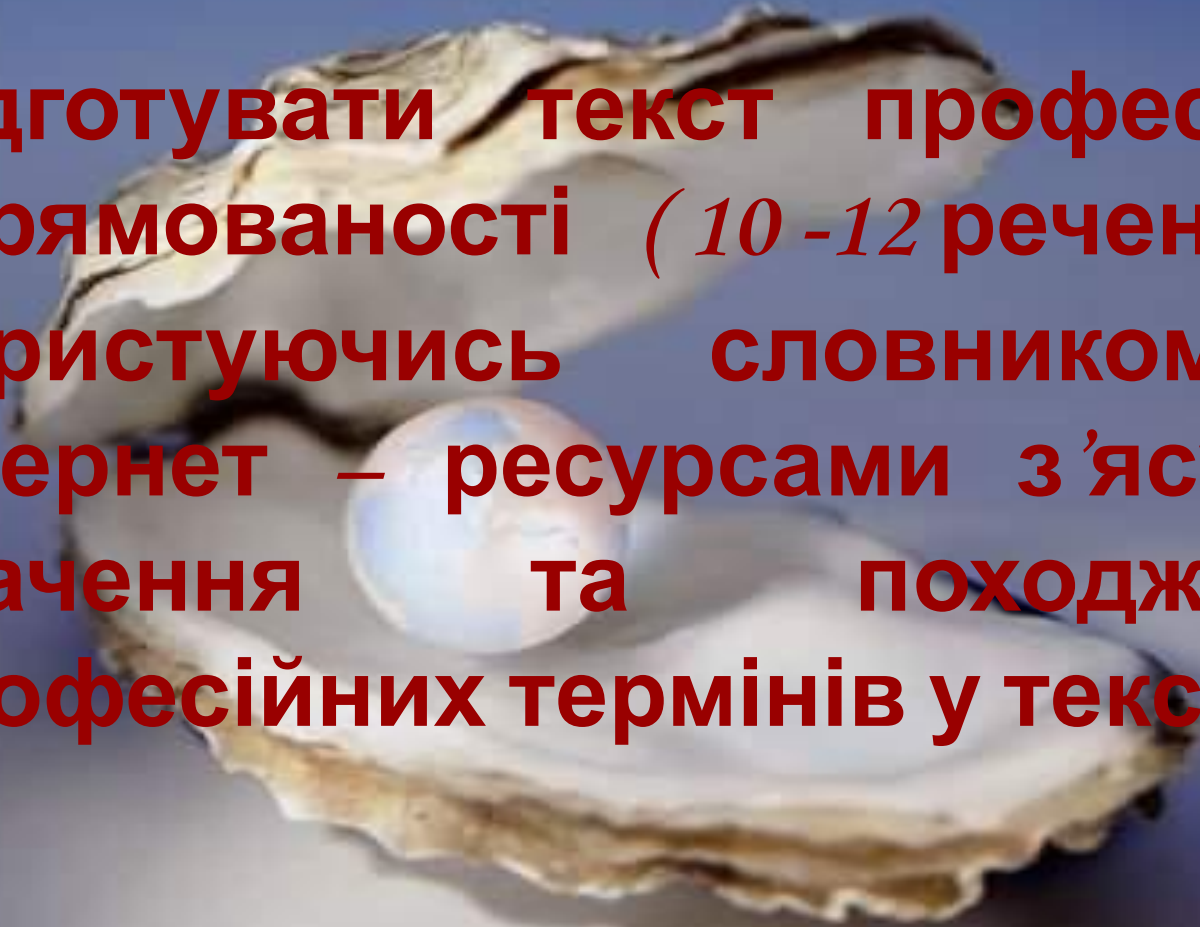

Разок намиста

Домашнє завдання

- ▣ Підготувати текст професійної спрямованості (10 -12 речень).
- ▣ Користуючись словником та інтернет – ресурсами з'ясувати значення та походження професійних термінів у тексті.

**Збагачуйтесь
перлами знань
повсякчас!
Бажаю успіхів!**